

Sametingsrádets redegjørelse om laks

Websak 20/1388-5

SÁMEDIGGI SAMETINGET

Ávjovárgeaidnu 50
N-9730 Karasjok/Karášjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

1	BAKGRUNN OG INNLEDNING	3
2	STATUS OG AVGRENSNING	4
2.1	LAKSEFISKE SOM GRUNNLAG FOR SAMISK KULTUR, NÆRING OG SPRÅK	4
2.2	STATUS FOR LAKSEFISKE I ELV OG SJØ	5
2.2.1	<i>Sjølaksefiskernes egne fangstresultater - CPUE</i>	6
2.3	RETTIGHETER	6
2.4	FORVALTNING AV SJØLAKSEFISKE	7
2.5	FORVALTNING AV LAKSEVASSDRAGENE	8
2.6	ENDRINGER I LAKSEFISKE	8
2.7	SAMETINGETS ROLLE I LAKSEPOLITIKKEN	8
2.8	SAMETINGETS ARBEID MED LAKSEFISKE	9
2.8.1	<i>Samarbeid med andre fiskeinteresser</i>	9
2.9	STATENS OPPFØLGING AV SAMETINGETS INNSPILL OM LAKS	11
3	DAGENS UTFORDRINGER	11
3.1	OPPDRETTSLAKS, SYKDOMMER, PREDASJON OG INTRODUKSJON AV NYE ARTER	11
3.2	FYSISKE INNGREP – MUDRING, BERGVERK, VEIBYGGING, OPPDEMNING ETC	12
3.3	FISKE PÅ VANDRENDE OG BLANDETE BESTANDER I SJØEN OG OVERLEVELSE I SJØ	12
3.4	FORVALTNINGEN AV LAKS	13
3.4.1	<i>Forvaltning av laks i Tanavassdraget</i>	13
3.5	BRUK AV LOKAL KUNNSKAP OG TRADISJONSKUNNSKAP	14
3.6	BÆREKRAFTIGE LAKSESTAMMER	15
4	SAMETINGETS VIDERE ARBEID MED LAKSEFISKE	15

1 Bakgrunn og innledning

Sametingets plenum behandlet Kunngjøring av nye saker i september 2019, der saken om en melding om laks ble fremmet. Forslaget med å sette i gang arbeidet ble fulgt opp under behandlingen av budsjett for 2020. Rådet vil involvere Sametingets plenum gjennom en redegjørelse før den endelige meldingen fremmes for plenum i 2021. En redegjørelse skal ta for seg hvor saken står nå, hva som har hendt, hvilke mål vi har hatt når vi har jobbet med saken, og hvordan vi har lyktes med saken. I en melding vil overordnede mål og strategier for laksefiske komme fram.

Sametinget har i ulike sammenhenger behandlet laks som enkelt saker, men ikke i form av en egen redegjørelse eller melding der laksefiske både i elv og sjø er med. Det er nødvendig å ha en overordna diskusjon om hvordan Sametingets politikk skal være i forvaltningen av laks.

Sametingets plenum behandlet saken Sjølaksefiske i samiske områder i sak 021/17. Der heter det blant annet:

«Sjølaksefisken er en viktig del av det materielle grunnlaget for samenes kultur. I områdene der samene tradisjonelt har utøvd sjølaksefiske er dette en helt viktig og nødvendig kombinasjonsnæring og levevei. Sametinget mener lakseressursen skal forvaltes slik at også fremtidige generasjoner får glede og nytte av den, og Sametinget ønsker å forsikre seg om at sjølaksefiskerne ikke må ta en for stor del av byrden ved innskrenkninger i fisken.»

Når det gjelder elvefiske så har ikke Sametingets plenum behandlet en særskilt sak om det. Laksefiske i elv kan betraktes som like viktig for samisk kultur som sjølaksefiske er det. Laksen har hatt og har stor betydning for samisk språk, kultur og næringsliv. Den har gitt et viktig bidrag som føde til familiene etter en lang vinter både for den sjøsamiske befolkningen og elvesamiske befolkningen.

Sametinget har etablert noen prinsipper for laksefiske så som at i de tilfeller det er tale om å endre forvaltning av laks i elv og sjø så skal lokal tilhørighet være det avgjørende. Et annet prinsipp har vært å videreføre den tradisjonelle kunnskapen som er opparbeidet. I forbindelse med oppdrett av laks og bruken av arealer i fjordområdene har Sametinget hatt en klar holdning om at hensynet til villaks må veie tyngre enn etablering av oppdrettsanlegg. Sametinget har forutsatt at det ikke skal gå utover det tradisjonelle fisket i sjøen.

I sak 039/19 Kunngjøring av nye saker fremmet av representant Márjá-Liissä Partapuoli, NSR/NSR-SáB heter det blant annet i forslaget om Sametingsmelding: Laks – rettigheter, tradisjoner og forvaltning:

«Tiden er inne for Sametinget å utforme en tydelig politikk om styrking av lokalbefolkningens rettigheter for egen kultur og identitet. Laksens betydning for lokalbefolkningen må løftes. Det skal være tydelig at samfunnet helhetlig er utformet på grunnlag av laksen og laksefisken. Når tradisjonell laksefiske innskrenkes, så innskrenkes også folkets identitet. All forvaltning som ikke har tatt hensyn til lokalbefolkningen, er egentlig frarøvelse av identitet. Det skal ikke være tvil om at lokalbefolkningens rettighet til egen kultur skal gå foran andre fremmedfolks behov, også i områder der kulturen er helt borte.»

Som faglig støtte til utarbeidelsen av redegjørelsen har en referansegruppe gitt nyttige innspill. Den har bestått av Einar J. Asbjørnsen (Finnmarkseiendommen), Karianne Johansen (Alta Laksefiskeri Interesentskap), Arne Josvald Sabbasen (Finnmark sjølaksefiskeforening), Line Kalak (Bivdu), John Nystad (Tanavassdragets fiskeriforvaltning/Karasjok kommune) og Oskar Trosten (Tanavassdragets fiskeriforvaltning/Laksebreveiere i Tanavassdaget). Sametinget har også hatt møte med det finske sametinget om laksefiske i Tanavassdraget.

2 Status og avgrensning

Laksefiske dreier seg om fiske av villaks både i elv og sjø. Det dreier seg om garnfiske, drivgarnsfiske, stengselsfiske og stangfiske i elv og fiske med kilenot og krokarn i sjø. En vesentlig del av fjordene i samiske områder er knyttet til lakseførende vassdrag. I arbeidet med redegjørelsen vil det ikke være mulig å favne om alle lakseførende vassdrag og fjordområder med laks som er i samiske områder. Av den grunn vil Sametingets laksepolitikk måtte avgrenses til prinsipielle temaer. I redegjørelsen er det fokusert mye på forholdene rundt tanalaksen siden den i stor grad berører den sjøsamiske befolkningen i Tanafjorden og den elvesamiske befolkningen langs Tanavassdraget, og dermed kan danne grunnlag for å vise noen av de problemstillingene som må prioriteres i videre arbeid på dette feltet. Det innebærer at man i oppfølging av saken vil ha en breiere tilnærming enn kun Tanavassdraget.

Lakseoppdrett vil ikke være en del av redegjørelsen, men dens konsekvenser for villaksen vil bli omtalt. Oppdrett er etablert i en rekke fjordområder der villaksen også er. Oppdrett kan ha store konsekvenser både for bestanden av villaksen, overføring av sykdommer til villaks, genetisk innblanding av oppdrettslaks og konkurranse om områder både ved fysiske etableringer og vandringsområder for villaks.

Når det gjelder forvaltning av arealer som berører laksefiske så danner Sametingsmelding om areal og miljø et viktig grunnlag for arealpolitikken for laks.

2.1 Laksefiske som grunnlag for samisk kultur, næring og språk.

Både i fjordene og elvene har laksefiske hatt og har betydning for samisk kultur. Laksefisket er en viktig bærer av samisk kultur og språk, og utgjør en viktig del av det materielle grunnlaget for samisk kultur.

For østsamene er livjelak fortsatt en viktig del av den østsamiske kulturen. Når kastenotfisket pågår samler det de lokale fiskerne og familier sammen og skaper en naturlig ramme rundt den tradisjonelle fiskemåten. Det styrker samtidig det sosiale livet og nettverket mellom folket. Livjelak er en viktig identitetsskapende faktor for østsamene samtidig som laksefiske har gitt og gir viktige bidrag som mattilskudd og fisket foregår som en kontinuerlig tradisjon i østsamisk område.

Laksefiske skaper aktivitet i lokalmiljøene og knytter familie og slekt tettere sammen. Tradisjonskunnskapen om laksefiske er fortsatt i behold, og formidles til den voksende generasjon. Denne overføringen av kunnskap er en viktig del av den samiske kulturarven.

For de som har hatt tilgang og har tilgang til villaks så har den en meget sentral plass i husholdet. Laksens betydning som mat er i liten grad blitt synliggjort. Den utgjør et viktig bidrag i mathusholdet samtidig som den inneholder de «riktige» næringsstoffene, er økologisk og er å betrakte som sunn mat.

Laksen er en del av den samiske mattradisjonen, en viktig kulturarv og har også en sterk symbolsk verdi. Over tid er det i ulike områder utviklet særegne retter og tradisjoner der laks inngår. Bruken av villaks følger vår- og sommersesongen. For enkelte er det første laksemåltidet en matopplevelse som det er vanskelig å beskrive – den må bare oppleves.

Forvaltningen av laks i samiske områder er basert på birgejupmi der bærekraftig utvikling har vært sentralt. Birgejupmi og birgen er sentrale begreper i samisk kultur. Det innebærer at høsting av fornybare ressurser skjer på en slik måte at nye generasjoner skal kunne dra nytte av den samme

ressursen. Høstingen skjer på en bærekraftig måte uten at bestander desimeres eller ødelegges for framtida.

Fiske etter laks er sesongbetont og avgrenset til våren og sommeren. Fisket ga et viktig bidrag til husholdet etter en lang vinter. Få inntektsmuligheter fra andre næringer gjorde at laksen var et viktig bidrag i husholdet og sikret inntekter.

Inntektene fra sjølaksefiske kommer hovedsakelig i sommerhalvåret. Selv om disse er sesongbetonte inntekter så utgjør de et viktig bidrag til annen fiske eller annen virksomhet i samiske områder. Denne kombinasjonstilpasningen har gjort at det har mulig å få et rimelig utkomme fra fjordene. Laksefisket har opprettholdt bosettingen i disse områdene.

Med de aktivitetene laksefiske fører med seg så viderefører dette fiskeriet det materielle samiske kulturgrunnlaget og dette fiskeriet skaper det bolyst og er trivselsfremmende.

I forbindelse med Sametingets årlige sak om fiskeri (sak 005/19) vedtok plenum følgende:

Sjølaksefisket har historisk spilt en stor rolle for kultur og næringsmessige tilpasning i samiske områder, og har sitt vern i folkeretten og beskyttes også av de nasjonale regler om alders tids bruk . Sjølaksefisket er også i dag en viktig kultur- og språkbærer, samt at laksefisket i tillegg er et årlig og tradisjonelt fiske som gir næringsinntekt og bolyst.

Terminologien innen laksefiske er godt utviklet og viser hvilken betydning laksefiske har for utviklingen av språket og for det samiske samfunnet. Fortsatt er bruken av samisk i enkelte vassdrag vanlig og med det utvikles språket.

Beskrivelse av måten å fiske laks på er rikt, og spesielt innen garn- og stengselsfiske. Om man ser bare på stengselsfiske er det mange begreper som er av samisk opprinnelse og kan spores 4000-5000 år tilbake (urfinskugrisk tid). Terminologien er samtidig presis siden begrepene i liten grad brukes i andre sammenhenger enn laksefiske.

2.2 Status for laksefiske i elv og sjø

Miljødirektoratet har oppnevnt et vitenskapelig råd for lakseforvaltning i Norge. Det består av 13 representanter. Rådet vurderer beskatningen av laks i sjølaksefiske. Miljødirektoratet bruker disse rådene når nye fiskereguleringer skal vedtas. De gir råd for 450 laksebestander i landet. Rådene er avgrenset til biologiske forhold og det betyr at Vitenskapelig råd ikke har tatt med i betraktningen tradisjonskunnskap i vurderingen i det hele.

Innsiget av laks fra sjøen er redusert kraftig. Vitenskapelig råd (2020) sier at antallet laks som hvert år kommer tilbake som gytefisk fra havet til Norge (innsiget) er mer enn halvert siden 1980-tallet. Tanavassdraget har hatt et markant redusert lakseinnsig sammenlignet med resten av Nord-Norge, med mer enn en halvering av innsiget siden 1989 (68 % reduksjon).

I følge vitenskapelig råd varierer statusen for laksebestandene mye. Noen gytebestander betraktes som vesentlig større enn målet, mens andre sannsynligvis ikke har nådd målet. For Altaelva konkluderer Vitenskapelig råd med at forvaltningsmålet er nådd for denne bestanden, og det har sannsynligvis vært et større høstbart overskudd enn det som har blitt utnyttet. Både gytebestandsmålet og høstbart overskudd betraktes som svært god.

For Reisaelva konkluderer Vitenskapelig råd at det er sannsynlig at forvaltningsmålet ikke er nådd for denne bestanden. Oppnåelsen har blitt dårligere enn ved forrige vurdering og de anbefaler at beskatningen reduseres ytterligere. Både gytebestandsmålet og høstbart overskudd betraktes som moderat.

For Tanavassdraget (inkl. norsk og finsk side) har Vitenskapelig råd konkludert med at det er sannsynlig at forvaltningsmålet ikke er nådd. Det anbefaler å redusere beskatningen betydelig for å sikre oppnåelse av bestandsmålet. Både gytebestandsmålet og høstbart overskudd betraktes som svært dårlig.

2.2.1 Sjølaksefiskernes egne fangstresultater - CPUE

Et diskusjonstema har gått igjen i flere år er bestandsstørrelsene i sjøen. Sametinget har pekt på at bestandene ikke er truet, men at laksebestandene er i godt hold. Enkelte fiskere har registrert sjøl hvor mange kilo laks de har fisket hvert år. Noen tall er helt fra 1977. Det er imidlertid for tidlig å bruke disse registreringene som grunnlag for bestandsvurderinger siden metoden ikke er kvalitetssikret.

Vitenskapelig råd ved Miljødirektoratet, har estimert laksebestanden til å være truet i noen fjordområder. Blant annet dette er bakgrunnen for at sjølaksefiske har blitt utsatt for harde reguleringer.

Disse forholdene har bl.a. ført til at flere sjølaksefiskere har kommet til Sametinget med sine fangstdata og forklart situasjonen, om at til tross for stadig kortere fisketid har fangstene økt per fiskedøgn. De skjønner ikke at det i dag der er behov for å regulere laksefiske like sterkt som det for kanskje var behov for noen år siden.

Sametinget har ikke utviklet noen spesielle metoder på dette området ennå, men Sametinget ser at det kan være mulig å lage en metode basert på fiskernes opplysninger og sette det inn i en CPUE-modell (catch per unit effort). CPUE-metoden brukes både av det Internasjonale Havforskningsrådet (ICES) og Havforskningsinstituttet i Bergen, ved bestandsetimering av fiskebestander (eks. leppefisk).

CPUE-metoden bygger på fiskernes erfaringsbaserte lokal kunnskap (fangst per døgn) og gir et inntrykk av om bestanden er stor eller liten i forhold til dagens, ukens eller årets fangst. Hvis en fisker får 90 fisk på en fiskesesong 15 fiskedøgn blir fangstkoeffisienten (F) 4. Hvis fangsten året etter reduseres til 30 fisk på 15 fiskedøgn så går også fangstkoeffisienten (F) ned til 2. Dvs. bestanden viser reduksjon fra F 4 til F 2, og en kan da trekke den slutningen at bestanden viser en tendens til reduksjon på ca. 50 %.

CPUE-metoden er ikke ferdigutviklet, men den vil kunne utvikles blant annet for å kvalitetssikre dataene som Vitenskapelig råd gir til Miljødirektoratet. Med denne metoden vil en kunne se trenden i fangst av laks i sjø over lenger tid og sammenholde det med de resultater Vitenskapelig råd kommer fram til.

2.3 Rettigheter

Rettigheter til fiske etter laks i sjø og elv i samiske områder har blitt etablert etter alminnelige tingrettslige regler og skiller seg innholdsmessig ikke fra de rettigheter grunneiere andre steder i landet har som er bosatt langs elver og ved sjøen til fiske av laks i elv eller sjø i sine nærområder. I samiske områder har dette blitt lovfestet på noen områder, som for eksempel Tanaloven, stadfestet i rettpraksis i andre områder, og følger ellers av sedvane og alders tids bruk. Grunnloven § 108 gir en plikt til staten om å legge til retten for at samene kan sikre og utvikle sin kultur, sine språk og sitt samfunnsliv. Grunnlovsbestemmelsen er dermed sentral også for laksefisket. Folkeretten har flere bestemmelser som verner om samenes rett til fiske etter laks i elv og sjø. Det følger av Biomangfoldskonvensjonen art 8j at samens tradisjonelle kunnskap om laksefisket og en bærekraftig forvaltning av dette skal likestilles med moderne forskning. Samenes rett til selvbestemmelse som urfolk er et overordnet prinsipp også når det gjelder styring og forvaltning av samenes rett. Av FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 26 følger det at urfolk har rett til å eie, bruke, utvikle og ha

kontroll over ressurser som de besitter som følge av tradisjonelt eierskap eller bruk. Tilsvarende følger også av ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15.

Laksefisket er videre en sentral del av det materielle grunnlaget for samisk kultur og omfattes av det materielle kulturvernet i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Bestemmelsen medfører at summen av tidligere, nåværende og fremtidige inngrep legger føringer på statlige myndigheters offentligrettslige handlingsrom. Den innebærer også en absolutt tålegrense for hvilke inngrep som statlige myndigheter kan gjennomføre gjennom reguleringer og innskrenkninger.

Videre er retten til medbestemmelse og konsultasjoner sentralt i saker som kan få betydning for samiske interesser, herunder laksefisket. Myndighetene er forpliktet til å konsultere i god tro konsultere med samiske interesser for å oppnå deres frie og informerte forhåndssamtykke før vedtakelse og gjennomføring av lover eller administrative tiltak, jf. blant annet urfolkserklæringen artikkel 19.

Næring og kultur er tett sammenvevd i samiske områder. Tradisjonelle næringer utgjør et materielt grunnlag for kulturutøvelse. Laksefisket er et godt eksempel på dette. Laksefisket i elv og sjø har derfor vært en del av livet for de som bor og lever i samiske områder. Laksefisket har betydning både som kulturbærer og inntektsgrunnlag, gjerne i kombinasjon med andre primærnæringer som fiske, jordbruk og reindrift. Laksens sentrale posisjon synliggjøres gjennom samers ordforråd, matvaner og som et ettertraktet byttemiddel i naturallusholdningen. Lokalbefolkningen har tilegnet seg tradisjonell kunnskap om laksen og om områdene det fiskes i og overlevert denne kunnskapen fra generasjon til generasjon.

2.4 Forvaltning av sjølaksefiske

Sametinget vil legge forholdene til rette for en levedyktig sjøsamisk kultur, blant annet gjennom at retten til å drive med sjølaksefiske ivaretas og styrkes i framtida. Staten er forpliktet til å bidra med positive tiltak for å opprettholde dette fisket som en del av samisk kulturutøvelse.

Sametingets forvaltning av sjølaksefiske har utviklet seg over tid. I 1999 behandlet Sametinget NOU 1999:9 *Til laks åt alla kan ingen gjara*. I vedtaket heter det blant annet at i fremtiden må hensyn til samenes historiske rettigheter og bevaring av fiskeressursene vektlegges i forvaltningen av villaksbestandene i samiske områder. Sametinget var sikke fornøyd med at daværende villaksutvalg ikke vektlagt hvilken betydning tradisjonelt samisk laksefiske hadde for samisk bosetting og kultur.

I 2004 behandlet Sametingets plenum meldingen og fiske som næring og kultur i kyst- og fjordområdene, og vedtok blant annet å arbeide for at sjølaksefiskerne får tilbakeført sine tradisjonelle rettigheter i laksefiske, og å arbeide for at laksevassdragene i samiske områder vernes mot forurensning, smitte og sykdommer.

Plenum behandlet saken *Sjølaksefiske i samiske områder* i 2017. I denne saken la Sametinget vekt på at det folkerettslige vernet for sjølaksefisket er en del av det materielle grunnlaget for samisk kultur og samfunnsliv noe som innebærer en absolutt tålegrense for hvilke fremtidige inngrep som staten kan gjennomføre i form av ytterligere reguleringer og innskrenkninger. Dette gjelder særlig i samiske sjølaksefiskeres disfavør.

Sametinget understreket også at dagens forvaltning hverken sikrer sjølaksefisket som næring eller som kulturbærer og at tålegrensen for inngrep er nådd med hensyn til det sjøsamiske samfunnet. I tillegg er staten forpliktet til å bidra med positive tiltak for å opprettholde dette fisket som en del av samisk kulturutøvelse. For Sametinget er det viktig at sjølaksefiskerne ikke må ta en for stor del av byrden ved innskrenkninger i fisket.

I den samme saken ville Sametinget at regelverket må sikre og videreføre kystkulturen og tradisjonen som sjølaksefisket representerer. Staten må ta tydelig ansvar for å sikre det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur. Det omfatter også å sørge for å opprettholde naturgrunnlaget og å legge forholdene til rette for en levedyktig sjøsamisk kultur, blant annet gjennom at retten til å drive med sjølaksefiske ivaretas og styrkes fremover, samt at andre positive særtiltak for å styrke og revitalisere den samiske kystkulturen iverksettes.

Når det gjelder den praktiske forvaltningen av sjølaksefiske i Finnmark så kan Finnmarkseiendommen tildele lakseplasser i sjøen. Hovedvilkåret for å få tildelt lakseplass er at søker er fast bosatt i kommunen. Det er først og fremst de som driver primærnæring som får lakseplass. Når det gjelder reindrift skal søker være aktiv reindriftsutøver, og tildeling av lakseplass til reindriftsutøvere skjer fortrinnsvis i eget sommerbeitedistrikt.

2.5 Forvaltning av laksevassdragene

Forvaltningen av laksevassdragene i samiske områder skjer på forskjellige måter.

Finnmarkseiendommen og Statsskog kan forpakte bort vassdrag til laksefiske i elv. I dag forpakter Finnmarkseiendommen bort 49 vassdrag. Statsskog har eiendommer med fiskerett. Statsskog samarbeider med andre grunneiere om laksefiske. De fleste vassdragene har lokale elfefiskelag som kan selge fiskekort og forvalter elva, mens andre har egne fiskeriforvaltninger. I disse vassdragene er det også forskjellige regler for laksefiske, men det er Miljødirektoratet som i stor grad setter rammene for laksefiske både i elv og sjø.

Laksen i samiske områder (eks. Tanavassdraget) har i uminnelige tider utgjort det materielle grunnlaget for samisk kultur for kommunene både på norsk og finsk side. Laksen er grunnlaget for samenes opprinnelige bosetning i området før både stater ble dannet og tilflyttere kom til. Forfedrene til - og dagens lokale rettighetshavere har levd av – og med- naturen og tanalaksen i århundrer, samtidig som den tradisjonelle kunnskap om hvordan dette forvaltes på en bærekraftig måte har blitt formidlet fra generasjon til generasjon. Denne kunnskapen er fortsatt levende og må kartlegges, respekteres og danne grunnlag for fremtidig forvaltning.

2.6 Endringer i laksefiske

I følge historiker Steinar Pedersen har det skjedd endringer i laksefiske over tid. Frem til drivgarnsfisket ble avviklet i sjø, hadde det vært kraftig innskrenkning av fisketiden for kilenot, krokarn og kastenot, der åpningsdato for fiske ble flyttet fra 15. april til 1. mai. Det ble fjernet ca. 1100 lakseplasser på statens grunn rundt 1980. Det ble forbud mot høstfiske etter laks i Tana og Varanger, og det ble forbud mot garnfiske i alle elver, unntatt grensevassdrag, og nedkorting til tre døgn garnfiske i Tanavassdraget. Staten forbød mot settegarn og kastenot i sjø og dorgefiske før 15. mai.

Drivgarnsfisket ble forbudt fra og med 1989. Fisketida for krokarn ble redusert til perioden 1. juni – 15. juli fra og med 1990. Nedskjæringene og reguleringene har fortsatt systematisk siden da, med bl.a. ulik lokal fisketid, samt forskjellig fisketid mellom kilenot og krokarn. Siste innskrenkning ble bestemt i 2016, og iverksatt i 2017.

2.7 Sametingets rolle i laksepolitikken

Sametinget har gjennom sitt mandat og konsultasjonsordning med statlige myndigheter av 2005, en formell rolle i forvaltningen av laks i elv og sjø. Dette gjør at Sametinget er med i reforhandlinger om avtale mellom Norge og Finland om laksefisket i Tanavassdraget, samt har konsultasjoner med departement og direktorat når det gjelder regulering av laksefiske i Norge.

Sametinget fikk innvilget observatørstatus i NASCO, gjennom å godta NGO-betingelsene. 2013 var første gang Sametinget i Norge deltok i NASCO. Formelt sett har Sametinget konsultasjonsstatus som NGO, men Sametinget har i praksis har en egen urfolksstemme i NASCO, der Sametinget gir egne innspill uavhengig av NGOene. Sametinget i Finland har hatt observatørstatus i mange år, men har til tider unnlatt å møtt i NASCO. Sametinget har hatt to mål: 1) Jobbe frem en egen ordning for urfolksparlamentar, 2) Sette urfolksdimensjonen i lakseforvaltningen på dagsorden.

I tillegg til deltakelse i nevnte fora, kan Sametinget komme med uttalelser der Sametinget ser det nødvendig for å ivareta samiske interesser. Særlig gjelder dette gjennomføring av tiltak som Regjeringen vil sette i gang, og som direkte berører den samiske befolkning.

2.8 Sametingets arbeid med laksefiske

Sametingets måte å jobbe på med sjølaksefiske har tatt utgangspunkt i Sametingets fiskeripolitikk. Hvert år behandler plenum saken Sametingets årlige sak om samiske fiskerier. Saken er av generell karakter og er ikke avgrenset til laksefiske, men omfatter all fjordfiske i samiske områder. Prinsippet i Sametingets fiskeripolitikk er at de som bor i nærheten av en ressurs i fjorden også skal ha rett til fiske og dra nytte av den, og her kunne leve av denne ressursen. Når det gjelder fiske etter laks, er dette et sesongfiske som kombineres med annet fiske eller annen inntekt/yrke. Det betyr at alle som bor i et område der lakseressursen er tilgjengelig, skal ha rett til fiske.

Sametinget har en rekke vedtak som har prinsipiell betydning for lokalbefolkningen som bor i områder der lakseressursen er tilgjengelig, og som derfor vedgår Sametingets politikk. I forvaltning av laks har Sametinget vært prinsipielt fast på at sedvanerettighetene og grunneierrettighetene må ligge fast. Dette gjelder laksefiske i både elv og sjø. Sametingets prinsipielle standpunkt er at samene har spesielle rettigheter som skal og må tas hensyn til i forvaltningen av fiske etter laks.

2.8.1 Samarbeid med andre fiskeinteresser

Sametinget har jevnlig kontakt med ulike organisasjoner som har med laksefiske å gjøre. Denne kontakten er av stor betydning for Sametingets politikk innenfor laks.

Når det gjelder laksefiske i elv har Sametingets engasjement i hovedsak vært basert på forvaltningen av Tanavassdraget. I de senere år har særlig forholdet vedrørende reforhandling av Tanaavtalen med Finland og det finske turistfiskere vært dominerende. Sametinget deltar blant annet i forhandlingsdelegasjonen for Tanaavtalen. De fleste andre vassdragene er organiserte enten i elveeierlag eller grunneierlag. Både Finnmarkseiendommen og Statskog har i stor grad hatt det overordnede ansvaret for disse vassdragene.

Laksefiske - Charter 2015

Den 1. september 2015 ble Sametinget og en rekke fiske- og sjølaksefiske organisasjoner enige om at sjølaksefisket har i uminnelige tider vært en sentral del av det materielle grunnlag for næring og kultur i sjøsamiske og øvrige kyst- og fjordområder. Slik skal det også være i fremtiden.

Laksefiske i sjø har vært drevet i uminnelige tider og lagt grunnlag for livsopphold og kultur¹, for derigjennom å ha opparbeidet rettigheter etter alders tids bruk og hevd. På møtet var det enighet om at ved reguleringer av fiske etter laks, skal reguleringsbyrden deles likt mellom sjø- og elvefisket.

Skjæringsdato – gjennomsnitt av fangst i perioden 1990 – 2007 ² mellom sjø og elv er henholdsvis 58 % og 42 %. Disse andelstallene skal legges til grunn ved fremtidig fordeling av oppfisket kvantum

¹ Jf. Grunnloven § 108, Sameloven, SP 27, Finnmarksloven og Plan- og Bygningsloven § 3-1

laks i sjø og elv. 1990 er første året uten drivgarnsfiske, og da var fangstfordelingen 55 % i sjø og 45 % i elv.

Forvaltningen skal ha som en primær oppgave å tilrettelegge for rekruttering i sjølaksefisket, slik at man gjennom dette kan revitalisere og videreføre kulturen og næringen i kyst- og fjordområdene i Norge. Det innføres fisketid som er i tråd med hovedmålsettingen og som gjør det mulig å utvikle og revitalisere sjølaksefisket som næring og kulturbærer.

Ved dokumentasjon, innhenting av fangstdata og kulturbasert viten, skal lokal kunnskap innhentes, brukes og inkorporeres i forvaltningen. Ved overbeskatning må årsaker og faktorer synliggjøres, slik at det fremgår hvem som overbeskatter laksen og hvor dette skjer.

Nærings- og Fiskeridepartementet tillegges forvaltning av fiske etter laks i sjø. Lokal kunnskap og forvaltning skal inkorporeres og synliggjøres i forvaltningen. I forvaltning av laksebestandene skal både sjø- og elvefiskere delta med like rettigheter og plikter.

Partene ble også enige om å ha samme fisketid i hele landet for kilenot og krokarn med 4 dagers fiske i perioden fra 15. mai til 4. august, med like fisketider som i 2007.

Sjølaksefiskerne og garnfiskerne i Tanaelva har vært sterkt regulert og beskåret siden midten av 1970-tallet, av hensyn til bestanden i dette vassdraget. Samtidig har det finske turistfisket i vassdraget utviklet seg meget sterkt og holdt seg på et svært høyt nivå – 30-40 000 fiskedøgn pr. år – uten noen begrensninger på antallet. Sametinget har uttalt at eventuelle reguleringer primært skal skje i forhold til å redusere det finske turistfisket, som til nå har gått helt fri reguleringer av denne typen. De tradisjonelle sjø- og elvelaksefiskerne på norsk side har allerede tatt sin del av reguleringene gjennom de siste førti år.

Sametinget konsulterte med om Charter 2015 med Klima- og miljødepartementet den 15. januar 2016. Her mente bl.a. Sametinget at departementet ikke har vurdert og vektlagt sjøsamisk laksefiske og kulturutøvelse i tilstrekkelig grad, og gjennom dette bryter med både folkeretten³ og nasjonal rett⁴.

Sametinget hevdet at Norge har et selvstendig ansvar for å ivareta næringer (her sjølaksefisket) som et ledd i å ivareta lokal kunnskap. I tillegg mente Sametinget at den tradisjonelle kunnskapen er fraværende, og at dette er et klart brudd på naturmangfoldloven.

Sametinget viste til at Lakse- og innlandsfiskeoven § 3 slår fast at "*Dersom det vurderes å treffe vedtak i medhold av denne lov som vil berøre samiske interesser direkte, skal det innenfor rammene av de bestemmelser som gir hjemmel for vedtaket, legges tilberlig vekt på hensynet til naturgrunnlaget for samisk kultur.*" Sjølaksefisket er den eneste sjøsamiske næringen hvor denne bestemmelsen kommer til anvendelse, noe som gir staten en enda strengere forpliktelse.

Sametinget hevdet også at all annen beskatning må innskrenkes før man innskrenker samenes sjølaksefiske, ettersom alle andre interesser ikke har dette særlige vernet. Sametinget mente også at det vanskelig kan forsvares rettmessig å gjennomføre foreslåtte reguleringer i sjøsamiske områder all den tid der foregår annen beskatning. Norge har bl.a. et selvstendig ansvar for å ivareta næringen for fremtiden som ledd i å ivareta tradisjonell kunnskap. Sametinget mente også at det må dokumenteres

² 1990 er første året uten drivgarnsfiske, og da var fangstfordelingen 55 % i sjø og 45 % i elv

³ For samiske sjølaksefiskere følger dette av SP artikkel 27 og ILO 169 artikkel 15 nr. 1, jf. artikkel 6, artikkel 7, artikkel 13 og artikkel 23. Biomangfoldkonvensjon artikkel 8 j.

⁴ Grunnlovstillegget § 110a (Innst.S. nr. 147 (1987-88)), Sameloven (Ot.prp. nr. 33 (1986-87)), Innst. O. nr. 79 (1986-87) og Finnmarksloven (Ot.prp. nr. 53 (2002-2003)), Naturmangfoldloven §§ 1, 7, 8 og 16

særskilt godt hvorfor en innskrenkning i slike særskilte vernede interesser er nødvendig, og likeledes hvor og hvorfor det er effektivt.

I konsultasjonen ønsket Sametinget en forsikring om at dersom villaksbestandenes status bedres, må det åpnes for mer sjølaksefiske. KLD understreket at dersom utviklingen er positiv og forvaltningsmålene for bestandene i området er nådd, vil reguleringene kunne åpnes opp gradvis, slik det gjøres ellers når bestander er gjenoppbygd.

2.9 Statens oppfølging av Sametingets innspill om laks

Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet har i særdeles liten grad hensyntatt Sametinget innspill og krav i regulering og fiske etter laks. Et eksempel er Tanavtalen der samiske interesser faktisk ble satt på gangen da finske og norske myndigheter forhandlet om samiske rettigheter til laksefiske i elv. Et annet eksempel er Norges lakseforhandlinger med Russland, der kun departement og direktorat deltar, uten at Sametinget, brukerinteressene, Utenriksdepartementet eller andre deltar.

3 Dagens utfordringer

I forvaltning av anadrom laksefisk i samiske områder er det i dag mange store og dyptgripende utfordringer. Her kan nevnes at samiske interesser - laksefiske interesser - må nå vektlegges i forvaltningen. Videre så må Sametinget og brukerinteressene bli representert i utvalg, kommisjoner og arbeidsgrupper som har mandat til å jobbe med lakseforvaltning og bestandsberegninger. I samarbeid med andre stater (eks. Russland), i saker som angår lakseforvaltning, bestandsestimering og reguleringer, må Utenriksdepartementet, Sametinget og andre brukerinteresser være representert.

3.1 Oppdrettslaks, sykdommer, predasjon og introduksjon av nye arter.

Genetisk innblanding av oppdrettslaks i villaks er økende i mange elver. Antall laksekonsesjoner har hatt en jevn økning det siste tiåret. Selv om oppdrettsnæringen har forbedret sine rutiner for å forhindre rømming av laks så skjer rømming skjer fortsatt. Konsekvensene av innblanding er lite utredet, men i slike tilfeller hvor man ikke vet de langsiktige konsekvensene er det bedre å være føre-var. I en lakseelv kan det være mange ulike laksestammer og flere frykter for at genetisk innblanding kan føre til at villaksen ikke makter å finne tilbake til sine oppvekstområder i elv. I Nordland utgjorde rømt oppdrettslaks 44 % av i kystfangstene, i Troms 22 % og i Finnmark 10 %.

Parasitter og sykdommer er en utfordring for ordinære oppdrettsanlegg. Konsekvensene ved utbrudd er store både for eier av anleggene og for miljøet rundt anleggene. En fryktet parasitt er Gyrodactylus Salaris som også kan komme fra lakseførende vassdrag sørfra og fra utlandet.

Det finnes fortsatt utfordringer for miljøet såsom ekskrementer og restfôr som synker til bunns og påvirker havbunnen ved anleggene på en negativ måte. Det går også utover det marine livet rundt anleggene.

Pukkellaksen ser ut til å ha etablert seg med jevnlig innsig i vassdragene. Den konkurrerer med de stedeigne villaksbestandene, og vil kunne fortrenge den ordinære villaksen. Det er en ikke-ønsket art. Med de klimaendringene som er skjedd de siste årene kan varmekjære fiskearter gjøre sitt innpass både i fjordene og elvene, og konkurrere med villaksen.

Miljømyndighetene har i liten grad villet akseptere at predasjon fra andre fiskearter, fiskeender, sel har innvirkning på laksestammene. Fiskearter så som gjedde og ørret kan redusere laksestammene ved at de spiser lakseyngel. Lokale fiskere har registrert at etter det ble stopp i garnfiske etter harr, gjedde og

sik i elvene så finnes det ikke beskatning på disse artene. Konsekvensen av dette er at det går ut over lakseyngelen i elvene og dermed hele laksebestanden.

Lokale fiskere har lenge hevdet at predasjon er mye av årsaken til tilbakegangen i laksebestanden. Dette er imidlertid tidligere tilbakevist av forskningsmiljøer og disse har hevdet at det er andre årsaker til tilbakegangen blant annet er overfiske nevnt som årsak til tilbakegangen. Det er først nå at forskningsmiljøene tar dette på alvor. En rapport fra Norsk institutt for naturforskning, Predasjon på laksunger i Tana (2020) viser at laksunger dominerte i magene hos gjedder fanget i Iešjohka-Kárášjohka både i 2018 og i 2019, og utgjorde omtrent halvparten av dietten. Rapporten konkluderer med at predasjon fra gjedde kan utgjøre en betydelig dødelighetsfaktor for store laksunger langs disse elvestrekningene. Rapporten trekker også fram andre predatorer så som fiskeetende ender, ørret, mink, sel.

3.2 Fysiske inngrep – mudring, bergverk, veibygging, oppdemming etc

Dumping av gruveavfall i laksefjorder er omstridt. Det har skjedd i Bøkfjorden og det er planlagt i Repparfjorden. Slikt industriavfall kan føre til at slammet legger fjordområder øde ved at bunnlivet og vegetasjonen dør. Det samme gjelder mudring av fjordområder der det er laks slik det planlegges i Tanamunningen. Konsekvensene av slike inngrep kan føre til langvarige skader for det biologiske livet i fjorden inkludert villaks.

Ved oppdemming av vassdrag må en vassdragsmyndighet gi tillatelse til det. I de fleste tilfeller skal konsekvensene for tiltak utredes. I flere tilfeller er det gjort avbøtende tiltak for å minske ulempe blant annet for laks. Det kan dreie seg om laksetrapper, regulering av vannstanden, utsettinger av fisk, lage større vanndekkende areal (bassenger) slik at villaksen ikke blir skadelidende.

3.3 Fiske på vandrende og blandete bestander i sjøen og overlevelse i sjø

Ut fra det forholdet at anadrome laksefiske gyter i elv og vandre ut for søk etter ernæring til vekst og modning, kan alt laksefiske i sjø betegnes som “fiske på vandrende bestander”.

FN-konferansen om fiske på det åpne hav vedtok i 1995 en avtale – FN-avtalen om fiske på det åpne hav – om gjennomføring av bestemmelsene i De forente nasjoners havrettskonvensjon av 10. desember 1982 om bevaring og forvaltning av vandrende fiskebestander og langtmigrerende fiskebestander. Vandrende fiskebestander er bestander som vandrer mellom økonomiske soner og det åpne hav, f.eks. norsk vårgytende sild. Langtmigrerende fiskebestander er bestander som forflytter seg (migrerer) over større områder av det åpne hav og inn i økonomiske soner, f.eks. tunfisk.

Norge undertegnet FN-avtalen om fiske på det åpne hav ratifiserte avtalen 30. desember 1996, og den trådte i kraft 11. desember 2001. FN-avtalen supplerer havrettskonvensjonen og gir en folkerettslig ramme for bevarings- og forvaltningsregimer for vandrende og langtmigrerende bestander. Den får i hovedsak bare anvendelse på det åpne hav.

Avtalen slår imidlertid også fast at det skal være samsvar mellom forvaltningen av fiskeressursene på det åpne hav og i de tilgrensende nasjonale farvann. Bestemmelsene tar utgangspunkt i at man har å gjøre med biologiske enheter som har sitt utbredelsesområde både i nasjonale og internasjonale farvann. Forvaltningen på det åpne hav skal ta hensyn til kyststatenes forvaltningstiltak innenfor de økonomiske sonene og skal ikke undergrave disse. Det er sonetilhørigheten for en bestand som skal være bestemmende for hvor mye som kan fiskes på det åpne hav.

I henhold til avtalen skal partene samarbeide om forvaltningen av vandrende og langtmigrerende fiskebestander. Kun stater som har reell interesse i fisket kan kreve å bli medlem av et slikt organ. Ressursadgangen avgjøres på grunnlag av egne kriterier som i stor grad favoriserer kyststatene og etablerte fiskeriinteresser.

Sametinget mener lakseressursen skal forvaltes slik at også fremtidige samiske generasjoner får glede og nytte av den, og Sametinget mener derfor at tidligere sjølaksefiske på "blandete bestander" hjemler en rett til fiske. Dette er en rett som staten Norge må forsvare ovenfor andre nasjoner og fremmede makter. I denne forbindelse kan også Sametinget vise til at det folkerettslige vernet for sjølaksefisket som en del av det materielle grunnlaget for samisk kultur og samfunnsliv innebærer en absolutt tålegrense for hvilke fremtidige inngrep som kan tillates i form av ytterligere reguleringer og innskrenkninger i samiske sjølaksefiskers disfavør.

De stedegne laksestammene vil i stor grad kunne påvirkes av andre faktorer enn selve uttaket i elvene og det tradisjonelle fisket i sjø. Bifangst av laks i forbindelse med pelagisk fiske, både i og utenfor Norsk Økonomisk Sone (NØS), kan med rimelighet antas å ha betydelig innvirkning på hvor stor del de enkelte årsklassene som vender tilbake til sine respektive gyteelver. Den nevnte problematikken vet vi imidlertid relativt lite om⁵. Nærmere undersøkelser vil kunne kaste lys over saken. Det er et kjent faktum at næringstilgangen for pelagisk beitende arter, slik som laksen, vil kunne variere svært mye fra år til år. Vi har flere ganger fått erfare at den kommersielle pelagiske flåtens innsats i våre farvann har desimert viktige bestander av byttedyr for laksen⁶. Disse erfaringene ligger til grunn for kvotereguleringsregimet slik vi kjenner det i dag.

De klimaendringene som nå pågår, er ytterligere en faktor som vil kunne påvirke næringstilgangen til laksen som beiter i havet. Hele økosystemer er i ferd med å bevege seg nordover, noe som antakelig vil kunne påvirke tilgangen på byttedyr i de ytre delene av de anadrome fiskenes beitevandringsområder.

3.4 Forvaltningen av laks

I deler av det tradisjonelle sjøsamiske bosettingsområdet har det i løpet av de siste par tiårene utviklet seg en praksis som kan spre seg til andre områder. Både i Trondheimsfjorden, Namsenfjorden og Malangen har laksenotfiskere fått betaling av elvesportsfiskeinteresser for å la være å fiske i sjøen. Det er nødvendig å avklare om hvilke konsekvenser utkjøp av laksefiske i sjø har for den tradisjonelle bruken av området og hvilken betydning det kan ha for samisk kultur.

3.4.1 Forvaltning av laks i Tanavassdraget

Laksen i Tanavassdraget har i uminnelige tider utgjort det materielle grunnlaget for samisk kultur i Tanadalen. Laksen er grunnlaget for samenes opprinnelige bosetning i området før både stater ble dannet og tilflyttere kom til. Forfedrene til - og dagens lokale rettighetshavere har levd av – og med naturen og tanalaksen i århundrer, samtidig som den tradisjonelle kunnskap om hvordan dette forvaltes på en bærekraftig måte har blitt formidlet fra generasjon til generasjon. Denne kunnskapen er fortsatt levende og må både kartlegges og respekteres.

Det lokale samiske fisket har så langt vi og våre forfedre kan huske vært bærekraftig og aldri har medført noen fare for laksebestanden. Problemstillingen om overfiske og om fisket er bærekraftig kom først på spissen da finske og norske myndigheter innførte en statlig forvaltning og over mange år

⁵ De kommersielle aktørene vil trolig ikke ha interesse av å gå nærmere inn på hvor mye laks som tas som bifangst.

⁶ F.eks. de nordøstatlantiske silde- og loddestammene.

mistet kontrollen der man lot tilreisende fiskere, uten rettigheter, fiske, i praksis uten begrensninger, til fortrenghet for lokale rettighetshavere.

Tanaavtalen med tilhørende reguleringer ble vedtatt til sterke protester fra Sametingene, berørte kommuner og rettighetshaverne på begge sider av elva. Det er både en folkerettslig utfordring og et demokratisk problem at avtalen med tilhørende reguleringer i dag mangler legitimitet i lokalsamfunnene. I tillegg ble finske hytteeiere tatt inn som en form for rettighetshavere til sterke lokale protester.

Endringer i forvaltningen av laksefiske på finsk side vil kunne ha konsekvenser for det totale fiske i Tanavassdraget. Et eksempel er finske hytteeieres utleie av fiskeretten til andre. En slik praksis vil føre til et større press på laksebestanden i og med at flere vil kunne komme til å fiske enn om hytteeieren alene skulle fiske.

Hovedproblemet i denne avtalen med tilhørende reguleringer er manglende proporsjonalitet i innskrenkningene i fisket. Byrdefordelingen mellom lokale rettighetshavere og tilreisende fiskere er urimelig og hensyntar ikke eksisterende rettigheter og innebærer en prioritering av ikke-rettighetshavere på bekostning av rettighetshavere. Tilreisende fiskere, som ikke har noen rettigheter rammes mildere enn alle andre. I tillegg har finske hytteeiere fått utvidete rettigheter.

Sametinget ønsker å sette hovedfokus på veien videre og muligheten til å finne gode omforente løsninger. Det er likevel nødvendig å påpeke at forhandlingsprosessen og særlig avslutningen på denne har foregått på en måte som både strider mot intern rett og folkerettens regler om urfolk og minoriteter. Det vises i denne sammenheng særlig til tanalovens §6, tredje ledd. Forhandlingene som ledet frem til det foreliggende forslag til avtale mellom Norge og Finland om fisket i Tanavassdraget og tilhørende reguleringer ble sluttført uten at medlemmene i delegasjonen var informert eller hadde fått anledning til å fremføre sine merknader og å ta en helhetlig stilling til avtalen og reguleringene. Sametinget legger til grunn at en slik krenkelse av samenes prosessuelle rettigheter ikke forekommer i fremtiden.

Man er i disse dager i gang med forhandlinger om justeringer i avtalen og fiskereglene slik det er hjemlet i avtalen. Sametinget deltar i dette arbeidet sammen med lokale rettighetshavere.

For Sametinget vil viktige tema i det videre arbeidet vil være innarbeidelse av en tydelig samisk rettighetsbestemmelse i avtalen, situasjonen med finske hytteeiere og problemstillinger knyttet til predasjon som følge av utilsiktede konsekvenser som stengingen av fiske på andre arter har medført.

Sametinget mener fortsatt av avtalen med tilhørende reguleringer må sies opp og erstattes av en ny avtale som har den nødvendige lokale samiske legitimitet.

Når det gjelder reguleringene medfører disse en ganske stor reduksjon ikke bare i turistfisket, men også i det rettighetsbaserte garnfiske og det lokale stangfiske. Hovedproblemet er at denne reduksjonen rammer rettighetshaverne hardere enn tilreisende fiskere og heller ikke hensyntar den historiske utviklingen av det lokale garnfiske som har blitt kraftig redusert og de tilreisendes fiske som har vokst helt ut av kontroll.

3.5 Bruk av lokal kunnskap og tradisjonskunnskap

Statlige myndigheter har plikt til å foreta reguleringer som med respekt for de underliggende rettighetsforhold sikrer en bærekraftig forvaltning av ressursene. Ved slike reguleringer følger det av Biomangfoldskonvensjonen art 8j at moderne forskning og tradisjonell kunnskap (eks. fiskernes erfaringer og fangstkunnskaper) er likestilte kunnskapsgrunnlag både med tanke på vekt og relevans.

Videreføring av tradisjonskunnskap innen laksefiske er viktig for at dette fiske skal ha en framtid. Mye av kunnskapen er knyttet til det finnes aktive fiskemiljøer og at den kunnskapen som er bygget opp av mange generasjoner brukes til daglig. Uten et levende fiskemiljø vil den tradisjonelle kunnskapen forsvinne etter hvert. Rekruttering til laksefiske er av den grunn vesentlig for at kunnskapen ikke skal forsvinne. Det finnes allerede kunnskaper som er begrenset til et fåtall og det er båtbyggertradisjonen. I de fleste dalførene har det vært båtbyggere. Båtbygging har en enestående terminologi som bare kan tilegnes ved å praktisere det, men situasjonen i dag er at denne tradisjonen er borte i mange bygder.

Tradisjonskunnskap er en vesentlig del av samisk kultur og et viktig element i å videreføre en levende kultur. Det dreier seg kunnskaper blant annet i ulike tradisjonelle fiskemetoder, laging og vedlikehold av fiskeutstyr og redskaper, hvordan ferdes med båt, kunnskaper om den særegne samiske terminologien som har utviklet seg både under fising og forberedelse til fising, grunnforhold i vann, vær etc. All denne lærdommen er det viktig å føre videre til neste generasjon. Tradisjonell kunnskap må brukes og det må finnes læringsarenaer for unge for at denne kunnskapen ikke forsvinner.

3.6 Bærekraftige laksestammer

En viktig forutsetning for at vi fortsatt skal kunne ha laks i elver og sjø er at det finnes bærekraftige laksestammer. Det er en rekke forhold som virker inn på overlevelse av laksen. Det handler om å sørge for at menneskelige tiltak ikke fører til negative konsekvenser for overlevelse av laksestammene. Det er blant annet nødvendig å foreta begrensninger i laksefiske, og spørsmålet er hele tida hva er den riktige måten å gjøre det på. Det dreier seg også om hvordan laksen skal brukes – om laksefiske skal være et ledd i kulturbasert høsting eller om laksefiske skal kommersialiseres. Det dreier seg om forvaltning av en felles ressurs der det er ulike interesser både i sjøen og elvene, lokalbefolkning og tilreisende, garnfiskere og stangfiskere. Vi har flere grenselver der en fellesforvaltning må avklare hvordan ressursen skal fordeles. Utfordringen vil være å finne den rette balansen slik at våre etterkommere også har mulighet til å oppleve og nyte villaks.

4 Sametingets videre arbeid med laksefiske

Sametingsrådet vil følge opp redegjørelsen med en sametingsmelding i 2021. I meldingen vil sentrale temaer være bærekraftig forvaltning av laks i elv og sjø, sikre bestanden av villaks både i forhold til oppdrettslaks og eksterne forhold så som sykdommer og nye arter. Et annet sentralt tema vil være å sikre rettigheter til laksefiske til de som bor i områdene.

I meldingen vil nye mål og strategier gå frem. Tiltakene vil så bli fulgt opp i forbindelse med Sametingets budsjetter eventuelt at det lages en egen handlingsplan.

Et hovedmål for Sametingets arbeid med laks framover vil være:

- Å sikre lokal og bærekraftig forvaltning gjennom at tradisjonell kunnskap inkluderes og vektlegges i forvaltningen av laksefiske slik at laksefisket kan videreføres som en viktig grunnleggende del av den elvesamiske og sjøsamiske kulturen.